

MAGDALENA DĄBROWSKA

Uniwersytet Rzeszowski
Polska

**WASILIJ ANASTASIEWICZ
JAKO POPULARYZATOR LITERATURY POLSKIEJ
W ROSJI POZĄTKU XIX WIEKU
WOKÓŁ CZASOPISM „СЕВЕРНЫЙ ВЕСТНИК”, „КОРИФЕЙ,
ИЛИ КЛЮЧ ЛИТЕРАТУРЫ” I „УЛЕЙ”**

UWAGI WSTĘPNE

WSPÓLCZESNY BADACZ POLSKO-ROSYJSKICH ZWIĄZKÓW NAUKOWYCH I KULTURALNYCH Ryszard Wołoszyński nazwał Wasilija Anastasiewicza „niestrudzonym, choć niedocenionym popularyzatorem i przyjacielem” kultury polskiej, „człowiekiem-instytucją”, którego dokonania stanowią „ciekawy przykład oddziaływania i siły asymilacyjnej kultury polskiej początków XIX wieku”¹. Jeszcze dobitniej wypowiedział się na ten temat historyk rosyjskiej bibliografii Michaił Iskrin, nazywając Anastasiewicza „ojcem i propagatorem przyjaźni rosyjsko-polskiej, (...) określanym w Warszawie mianem petersburskiego Polaka”².

Wasilij Grigoriewicz Anastasiewicz (1775–1845) był poetą, tłumaczem, współpracownikiem i wydawcą czasopism, jednym z pierwszych bibliografów rosyjskich – raczej w przenośni niż dosłownie³.

Anastasewicz (Anastasiewicz), osobistość niepewnego pochodzenia („uważał się za Polaka” (...)), urodzony w Kijowie, odbywał kilkuletnią służbę w wojsku rosyjskim, po utworzeniu ministerstw w Rosji (1802) pracował w (...) Ministerstwie Oświaty i wiele miał do czy-

---

¹ R.W. Wołoszyński, *Polacy w Rosji 1801–1830*, Warszawa: Książka i Wiedza, 1984, s. 124.

² М.Г. Искрин, *Петербургский библиограф В.Г. Анастасевич*, „Советское славяноведение” 1990, № 4, s. 99.

³ Zob. m.in.: С.И. Николаев, *Анастасевич Василий Григорьевич*, в: *Русские писатели 1800–1917. Биографический словарь*, т. 1 (А–Г), ред. П.А. Николаев, Москва 1989, s. 62–63; М.А. Брискман, *В.Г. Анастасевич (1775–1845)*, Москва: Издательство Всесоюзной Книжной палаты, 1958.

nienia z reorganizacją uniwersytetu wileńskiego, długo też pełnił funkcję sekretarza w petersburskiej kancelarii kuratora tej uczelni, ks. Adama Czartoryskiego

– pisał o nim Ludwik Bazyłow w monografii *Polacy w Petersburgu*⁴, słowa „uważał się za Polaka” przytaczając za *Polskim słownikiem biograficznym*⁵. Do północnej stolicy Rosji Anastasiewicz przybył w grudniu 1801 roku i pozostał w niej do końca życia.

Szerokie wyobrażenie o działalności Anastasiewicza dawał czytelnikom polskim XIX stulecia *Rys historyczny literatury rosyjskiej* Nikołaja Grecza, wydany – wraz z „dodatkami” – przez Samuela Bogumiła Lindego⁶. Jednym z „dodatków” jest *Spis źródeł historii literatury rosyjskiej* Piotra Köppena, w którym znajdujemy opis czasopisma Anastasiewicza „Улей”:

Ul, miesięczne dzieło; w S. Petersburgu. 1811 i 1812. Głównym zamiarem wydawcy (W.G. Anastasiewicza) było zaznajomić współziomków swoich z literaturą polską, i przez to umocnić przyrodzony związek między uczonymi dwóch jednoplemiennych narodów. Do najciekawszych artykułów o polskiej literaturze należy wyciąg z *Lindego, Naruszewicza i Czackiego*⁷.

W dalszej części noty mowa jest o dziale „bio- i bibliograficznym” pisma „Улей” oraz zamieszczonym w nim artykule Anastasiewicza *O bibliografii*⁸, który, zdaniem Nikołaja Zdobnowa, położył podwaliny pod teorię bibliografii w Rosji⁹. Do noty zostaje dołączony odsyłacz do opisu działalności Anastasiewicza w *Rysie historycznym literatury rosyjskiej...* Grecza, gdzie wspomniane zostaje jego tłumaczenie *Fedry J. Racine’a*, oddanie do druku ostatniej części *Rysu rosyjskiej bibliografii* Wasilija Sopikowa oraz wydanie „najpierwszego katalogu systematycznego ksiąg rosyjskich z alfabetycznym rejestrem autorów”, pod którym to określeniem kryje się *Spis książek rosyjskich do czytania z biblioteki W. Pławiliszczykowa*¹⁰.

⁴ L. Bazyłow, *Polacy w Petersburgu*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1984, s. 138–139.

⁵ M. Danilewiczowa, *Bazyli Anastasiewicz*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, red. W. Konopczyński i in., Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1935, s. 87.

⁶ M. Grecz, *Rys historyczny literatury rosyjskiej (...)* Z dodatkami z *Batuszkowa, Biestużewa, Bulharyna, Kaczanowskiego, Karamzina, Köppena, Kornilowicza, Wiaziemskiego*, przeł. S.B. Linde, Warszawa: b.w., 1823.

⁷ [Piotra] Köppena *Spis źródeł historii literatury rosyjskiej*, w: *Dodatki do Mikołaja Grecza „Rysu historii literatury rosyjskiej”*, zebrane i tłumaczone przez S.B. Lindego, Warszawa: b.w., 1823, s. 558 (podkreślenia autora).

⁸ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *О библиографии*, „Улей” 1811, ч. 1, № 1, s. 14–28.

⁹ Н. Здобнов, *История русской библиографии до начала XX века*, Москва: Госкультпросветиздат, 1955, s. 164–169, 186–187.

¹⁰ M. Grecz, *Rys historyczny literatury rosyjskiej...*, s. 274. Por.: В. Анастасевич, *Опыты Василия Перевощикова...*, „Сын Отечества” 1822, ч. 79, № 30, s. 175–182; А. Бестужев, *О разборе книги: Опыты Василия Перевощикова*, „Сын Отечества” 1822, № 27, s. 108–119.

W kontekście zainteresowań Anastasiewicza literaturą polską wysuwają się na plan pierwszy – z różnych powodów – trzy rosyjskie wydawnictwa periodyczne początku XIX stulecia: „Северный вестник” (1804–1805) Iwana Martynowa, w którym Anastasiewicz publikował tłumaczenia z języka polskiego, oraz „Улей” (1811–1812), własne – wyraźnie polonoznawcze – czasopismo Anastasiewicza, a także – pośrednio – „Корифей, или Ключ литературы” (1802–1807) Jakowa Galinkowskiego jako miejsce zamieszczenia artykułu *О состоянии литературы польской (O stanie literatury polskiej)*, który Anastasiewicz zrecenzował na łamach pisma „Северный вестник”. Najwyżej ceniony był spośród nich właśnie miesięcznik Martynowa, jedno z najbardziej, w opinii Anatolija Priedteczenskiego, „treściwych, poważnych i zróżnicowanych tematycznie czasopism tamtych czasów”¹¹. Na przeciwnym biegunie znalazło się pod tym względem pismo Galinkowskiego, w istocie będące nie tyle czasopismem, ile, jak zauważa Jurij Łotman, „podzielonym na części kursem teorii sztuki (...) z rozbudowanymi dygresjami na temat różnych dziedzin historii i kultury”¹². Badacz pisze dalej, że „specjalistyczny charakter czasopisma (...) wywoływał ataki ze strony karamzinistów”¹³, reprezentowanych przez Piotra Makarowa i jego pismo „Московский Меркурий” oraz (pośrednio) Johanna Gotfrieda Richtera jako wydawcę pisma „Russische Miscellen”¹⁴. Anastasiewicz – w tym jako badacz kultury polskiej – zaznaczył swoją obecność także w innych pismach rosyjskich XIX wieku¹⁵, co odnotował zresztą Griecz w *Rysie historycznym literatury rosyjskiej...*¹⁶.

Wychodząc poza zainteresowania Anastasiewicza literaturą polską, można dodać, że spod jego pióra wyszły przekłady rozpraw Waleriana Stroynowskiego *O ugodach dziedziców z włościanami i Ekonomiki powszechnej krajowej narodów* oraz *Nauki prawa przyrodzonego, politycznego, ekonomiki politycznej i prawa narodów* Hieronima Stroynowskiego¹⁷.

¹¹ А.В. Предтеченский, *Очерки общественно-политической истории России в первой четверти XIX века*, Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1957, s. 67.

¹² Ю.М. Лотман, *Писатель, критик и переводчик Я.А. Галинковский, „XVIII век”*, сб. 4, отв. ред. П.Н. Берков, Москва – Ленинград: Академия наук. Институт русской литературы, 1959, s. 235.

¹³ Tamże.

¹⁴ Рог.: В.И. Кулешов, *Из истории русско-немецких литературных связей. („Вестник Европы” Н.М. Карамзина и „Russische Miscellen” И.Г. Рихтера)*, „Славянская филология” 1963, вып. 5, s. 436–451; В.И. Кулешов, *Литературные связи России и Западной Европы в XIX веке (первая половина)*, Москва: Издательство Московского университета, 1965, s. 252–263.

¹⁵ Нр.: В. Анастасевич, *Краковские памятники*, „Сын Отечества” 1822, № 36, s. 97–108.

¹⁶ М. Grecz, *Rys historyczny literatury rosyjskiej...*, s. 274. Wzmiankę o tym, zawartą we wspomnianej nocie o Wasiliju Sopikowie, Linde opatrzył następującym przypisem: „Szacowny ten Przyjaciel mój jest jeden z najczynniejszych współczłonków Towarzystwa Cesarskiego Wolnego Lubowników Rosyjskiej Literatury, i Dziennika pod napisem »Sorenownatel«; nad to zbgacił naszą Gazetę literacką Warszawską wielą ważnymi wiadomościami” (tamże).

¹⁷ Zob.: R.W. Wołoszyński, *Polacy w Rosji...*, s. 127–132.

Szeroko rozumiane związki z kulturą polską nie są, bo nie mogą być ze względu na różnorodność działalności Wasilija Anastasiewicza, wyłącznym aspektem studiów nad jego spuścizną. Niezależnie od studiów nad tym zagadnieniem prowadzone są badania nad rolą Anastasiewicza w rozwoju rosyjskiej bibliografii¹⁸ oraz bibliotekarstwa¹⁹, jego twórczością literacką²⁰, wreszcie także światopoglądem²¹, a wszystko to na szerokim tle epoki.

**O LITERATURZE POLSKIEJ W CZASOPISMACH
„СЕВЕРНЫЙ ВЕСТНИК”
I „КОРИФЕЙ, ИЛИ КЛЮЧ ЛИТЕРАТУРЫ”**

Szkic *O stanie literatury polskiej* został zamieszczony w dziale „Wiadomości naukowe” piątej, zatytułowanej *Terpsychora*, części czasopisma „Корифей, или Ключ литературы”²². Swój periodyk podzielił bowiem Jakow Galinkowski na dwanaście części, nazwanych, jak czytamy w przedmowie, „imionami Muz i innych postaci mitologicznych, z którymi od dawna wiąże się idea nauk i sztuk pięknych”²³. Jednakże na pierwszy ślad obecności tematyki polskiej natrafiamy już w opublikowanym w części pierwszej – *Klio* – artykule *Об славнейших историках (О najslawniejszych historykach)*, zawierającym (w części głównej i przypisie) wzmiankę m.in. o Janie Długoszu, Marcinie Kromerze, Macieju Miechowicie i Macieju Strykowskiem.

¹⁸ М.А. Брисман, *В.Г. Анастасевич и вопросы теории библиографии*, „Труды Ленинградского государственного Библиотечного института им. Н.К. Крупской” 1956, т. 1, s. 135–158; Н.А. Никифоровская, *Методика библиографического описания В.Г. Анастасевича в его „Росписи российским книгам для чтения из библиотеки В. Плавильщикова”*, в: *Вопросы библиографии. Сборник статей и материалов*, ред. А.А. Моисеева, Ленинград: Библиотека Академии наук СССР, 1976, s. 183–197.

¹⁹ М.Н. Коновалова, *Записки В.С. Соликова и В.Г. Анастасевича о составлении каталогов публичной библиотеки. (Из неопубликованного наследия)*, „Труды Государственной публичной библиотеки им. М.Е. Салтыкова-Щедрина” 1957, т. 3 (6), s. 241–257.

²⁰ Ю.М. Лотман, *К характеристике мировоззрения В.Г. Анастасевича. (Из истории общественной мысли первой четверти XIX в.)*, „Ученые записки Тартусского Государственного университета” 1958, вып. 65 („Труды по русской и славянской филологии”), s. 17–27.

²¹ Г.В. Зыкова, *О поэте „педанта” в русской литературе первой трети XIX в.: В.Н. Анастасевич, „Лица”* 1994, № 4, s. 25–34.

²² [Б.п.], *О состоянии литературы польской*, „Корифей, или Ключ литературы” 1802, ч. 5, s. 102–128.

²³ Огуг.: „Об славнейших историках”. [Б.п.], *План*, „Корифей, или Ключ литературы” 1802, ч. 1, s. 6.

Opis „stanu literatury polskiej” został podzielony na następujące dwie części:

Polska została podzielona przez dwa Dwory Cesarskie na dwie części: podział ten został wykorzystany także w tej notatce: a) w *Polsce, która dostała się w nasze wladanie*, miasto Wilno z okolicami, jest ostoją oświecenia. (...) b) w *części austriackiej*, nazywanej Galicją Wschodnią i Zachodnią, dwa uniwersytety: we Lwowie i Krakowie, stały się skupiskiem uczonych²⁴.

Pierwsza z nich zawiera charakterystykę twórczości Stanisława Trembeckiego, a także działalności Stanisława Jundziłła, Jędrzeja Śniadeckiego, Tadeusza Czackiego, Tadeusza Mostowskiego i in. W drugiej mowa jest (jeśli zachować nieprzeznaczający chronologii układ przyjęty w artykule) o Samuelu Bogumile Lindem, Jacku Przybylskim, Stanisławie Staszicu, Franciszku Zabłockim, Franciszku Karpińskim, Julianie Ursynie Niemcewiczu, Wincentym Kadłubku, Mikołaju Koperniku, Marcinie Kromerze, Stanisławie Orzechowskim, Janie Kochanowskim, Piotrze Skardze, Macieju Kazimierzu Sarbiewskim, Jakubie Wujku, Stanisławie Konarskim, Adamie Naruszewiczu, Ignacym Krasickim i in.

Układu treści dotyczy właśnie pierwszy zarzut sformułowany przez Anastasiewiczza w recenzji artykułu *O stanie literatury polskiej*, utrzymanej w formie listu do redakcji pisma „Северный вестник”²⁵. Recenzent przypomina, że Polska dostała się w ręce nie dwóch, lecz trzech państw (także pominiętych w artykule Prus), w związku z czym, jeśli już trzymać się przyjętej zasady podziału, części – a co za tym idzie, grup pisarzy – powinno być o jedną więcej. Ważniejsze, jego zdaniem, jest jednak to, że wielu twórców nie da się zakwalifikować do jednej z części, gdyż ich dorobek – ze względu na swoją rolę i poziom artystyczny – ma znaczenie ponadlokalne. Tak jest chociażby w przypadku Stanisława Trembeckiego:

Trembecki (Stanisław), poeta, za sprawą swojego talentu stał się dobrem całej Polski. Tu został on przedstawiony jakby jako przywódca społeczności Uniwersytetu Wileńskiego; bezpośrednio za nim zostają wymienieni *Jundzill*, Prof. Botaniki: Śniadecki (Jędrzej), (...) i w tym samym wersie mowa jest o hr. Tadeuszu Czackim²⁶.

²⁴ Орыг.: „Польша разделена двумя Императорскими домами, на две части: это разделение послужит и нам в сей записке. А): в Польше отшедшей к нашим владениям, город Вильна с окружностью, держит диктатуру просвещения. (...) В): в части Австрийской, которая называется Галлициею Восточною и Западною, два Университета Лембергской и Краковской, сделались убежищем людей ученых”. [Б.п.], *О состоянии литературы польской...*, s. 102, 105 (podkreślenia autora).

²⁵ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *Милостивые Государь!*..., „Северный вестник” 1804, ч. 2, № 5, s. 163–178.

²⁶ Орыг.: „Трембецкий (Станислав), стихотворец, по отличным дарованиям своим принадлежит к чести всей Польши. Здесь поставлен он как бы главою сословия Виленского университета; ибо за ним непосредственно следует Юндзил, Проф. Ботаники: Снядецкий (Андрей), (...) и в той же строке говорится о графе Фадее Чатском”. Тамże, s. 168–169 (podkreślenia autora).

Wzmianka o Tadeuszu Czackim pokazuje, że Anastasiewicz stawia sobie za cel nie tylko wskazanie niedociągnięć autora artykułu *O stanie literatury polskiej*, ale także uzupełnienie wiadomości o poszczególnych twórcach. Ciąg dalszy notki o Czackim brzmi zatem: „On [Czacki – M.D.] pracuje obecnie nad dziełem *Historia narodu polskiego*, kontynuując podobną pracę *Biskupa Naruszewicza*”²⁷.

Zarzuty Anastasiewicza dotyczą ponadto czterech innych kwestii szczegółowych:

– zniekształceń nazw własnych, np.:

В Лемберге Ксионз Куральт предпринял издавать последственно всех древних стихотворцев в Польше, которые писали на Латинском языке. Он начал сие собрание с *Климента Ясницкого*...²⁸

Вообще Корифей выходит из печати неисправно; (...) а особливо когда изуродованы (...) даже собственные имена. (...) На пр. (...) на стр. 107 Ясницкий вместо Яницкий²⁹.

– niewłaściwego doboru słów, wynikającego z niezrozumienia istoty rzeczy, np.:

Францишек Заблочкий (...) прежде бывший секретарь комиссии воспитания, а ныне приходский *Поп* села принадлежавшего Князю Черторьскому...³⁰

Такую странность (...) рождает многие неуместные переводы чужестранных названий, достоинств и проч. (...) Кс. Заблочкий в имени Князя Черторьского в Галиции находится *Пробошем*...³¹.

– szeroko rozumianych nieścisłości (często uproszczeń) faktograficznych, np.:

Карпинский (...) много издал сочинений стихами и прозою, кои собраны вместе под заглавием *забавы Карпинского*³².

Это некоторые только его мелкие стихотворения – род его *безделок*³³.

– nietrafionych ocen i interpretacji dzieł literackich, np.:

²⁷ Огюг.: „Он [Czacki – M.D.] теперь трудится над сочинением *Истории Польского народа*, продолжая таковую же *Епископа Нарушевича*”. Tamże, s. 169.

²⁸ [Б.п.], *O состоянии литературы польской...*, s. 107 (tu i dalej wyróżnienia własne – M.D.). Ten i dalsze fragmenty pozostaną nieprzetłumaczone ze względu na obecność w nich błędów i nieścisłości, uchwytnych jedynie w wersji oryginalnej.

²⁹ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *Милостивые Государу!*..., s. 165.

³⁰ [Б.п.] *O состоянии литературы польской...*, s. 108.

³¹ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *Милостивые Государу!*..., s. 174.

³² [Б.п.] *O состоянии литературы польской...*, s. 109.

³³ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *Милостивые Государу!*..., s. 174. Fragment ten pokazuje, że celem Anastasiewicza było przybliżenie czytelnikom rosyjskim polskich realiów literackich. Stąd użyte przez poprzednika określenie „zabawy” zastępuje on określeniem „bezdelka” („bagatela”), odwołując się tym samym do rodzimej tradycji sentymentalnej, zbiorów Nikołaja Karamzina (*Мои безделки*, 1794) oraz Iwana Dmitrijewa (*И мои безделки*, 1795).

Немцевич (...) обратил на себя замечание писею: *Поверот посла*, которая годилась для времени. Но он не Шекспир (...) и только начал писать для Театра³⁴.

Там же о Немцевиче (...) сказано весьма невыгодно и несправедливо. (...) Трагедия его: *Владислав под Варно* имеет правда свои недостатки (да кто оных не имеет?), в коих он сам признается; но в ней есть также смелые и выразительные черты...³⁵

Wśród powtarzających się zarzutów jest nieprzestrzeganie przez autora artykułu *O stanie literatury polskiej* porządku chronologicznego. Jak czytamy, „nie można dowiedzieć się, (...) kiedy pisarze żyli, jakimi walorami odznaczały się ich dzieła (...); wszystko jest nie tak...”³⁶.

Czasopismo „Северный вестник” stało się oprócz tego miejscem publikacji – w przekładzie Anastasiewicza – bajki Ignacego Krasickiego *Sąsiedztwo*³⁷ oraz biografii poety³⁸, a także noty o Józefie Szymanowskim³⁹, skróconej wersji niemieckiego prospektu *Słownika języka polskiego* S.B. Lindego⁴⁰ czy wzmianki o wydaniu „Dziennika Wileńskiego”⁴¹. Swoją obecność na tych łamach zawdzięczają one przy tym nie tyle polonoznawczym pasjom wydawcy, ile właśnie współpracy z nim Anastasiewicza. Martynow nie traktował bowiem literatury polskiej priorytetowo, co więcej, w ogóle nie nadawał on czasopismu „Северный вестник” profilu literackiego, większą wagę przywiązując do tematyki społecznej, prawnej i oświatowej. Dla Anastasiewicza współpraca z pismem Martynowa stała się zaś okresem zbierania doświadczeń przed wydaniem własnego, ściśle polonoznawczego, periodyku. W piśmie „Улей” znajdujemy zresztą wzmiankę o tej współpracy; „зyciorьс tego знакомитого польского поеты і писарза остатних часо̀в зоста̀л przedstawiony szczegó̀lowo в cz. I [pisma – M.D.] »Северный вестник« 1805 wraz z omówieniem jego dzieł; dla naszych czytelników przetłumaczmy niektóre jego fragmenty...” – oto słowa, którymi rozpoczyna się artykuł o Krasickim w czasopiśmie Anastasiewicza⁴². Oba pisma – „Северный

³⁴ [Б.п.], *О состоянии литературы польской...*, s. 109.

³⁵ Б.п. [В.Г. Анастасевич], *Милостивые Государю!*..., s. 175.

³⁶ Огуг.: „Нельзя узнать, как расположен порядок Писателей, (...) когда они жили, по степени их достоинств, (...) все не то”. Там же, s. 168.

³⁷ [Б.п.] *Басня*, „Северный вестник” 1804, ч. 1, № 1, s. 70 (na końcu: „С польского. В.–А-чь”).

³⁸ [Б.п.] *Биография Игнатия Красицкого*, „Северный вестник” 1804, ч. 1, № 3, s. 312–328 (na końcu: „С польского. В. Анст-чь”).

³⁹ [Б.п.] *Биография Иосифа Шимановского*, „Северный вестник” 1804, ч. 3, № 7, s. 44–52.

⁴⁰ [Б.п.] *Słownik języka polskiego... przez Samuela Bogumila Linde...*, „Северный вестник” 1804, ч. 4, № 12, s. 260–271.

⁴¹ [Б.п.] *Объявление о периодическом издании под названием Виленский Дневник*, „Северный вестник” 1804, ч. 3, № 8, s. 261–266.

⁴² Огуг.: „Жизнь сего знаменитого последних времен Польского Пиита и писателя помещена подробно в 1 ч. Северного Вестника 1805 г. с разбором его сочинений; для наших читателей будут переведены некоторые места из них”. [Б.п.] *Игнатий Красицкий*, „Улей” 1811, ч. 1, № 2, s. 115.

вестник” Martynowa, „mimo woli”, za sprawą Anastasiewicza, popularyzatora kultury polskiej, i „Улей” samego Anastasiewicza, popularyzatora literatury polskiej z wyboru – dopełniają się wzajemnie.

Przegląd uwag krytycznych Anastasiewicza na temat szkicu *O stanie literatury polskiej* warto zakończyć przypomnieniem, że nie tylko on wytykał błędy innym, ale również inni czynili to wobec niego. Z krytyką Siemiona Laszkiewicza spotkał się wzmiankowany „krakowski” artykuł Anastasiewicza⁴³, pełen, zdaniem recenzenta, „błędów historycznych”⁴⁴ (łącznie wymienia on ich dwanaście). Co jednak znamienne, część usterek ma charakter nie tyle faktograficzny, ile językowy: w recenzji pojawia się, dla przykładu, przestroga przed tłumaczeniem przydomków władców polskich (Bolesław Chrobry), bo wtedy należałoby też, budząc śmieszność, przekładać na polski przydomki władców ruskich (np. Iwana Kality).

Z ZAWARTOŚCI CZASOPISMA „УЛЕЙ”

Pismo „Улей” rzuca światło na większość wymienionych wyżej pisarzy polskich⁴⁵. O Krasickim i Janickim mowa jest w opatrzonym przypisami wydawcy artykule *O пользе и необходимости Латинского языка, а особливо в отношении к классическим Римским писателям (О роżyтку i niezbędności języka łacińskiego, w szczególności w odniesieniu do klasycznych pisarzy rzymskich)*⁴⁶. Wzmianka o Czackim pojawia się w programowej przedmowie do pisma, w dużej części poświęconej omówieniu jego struktury: składać się na nie miały więc działy „literacki”, „bio- i bibliograficzny”, „historyczny”, „oświatowy” i „różności”⁴⁷. Czacki zostaje przywołany w notce o dziale historycznym

⁴³ Zob. przypis 15.

⁴⁴ С. Ляшкевич, *Замечания на статью, напечатанную в 36 книжке Сына Отечества под заглавием: Краковские Памятники, сочиненную В. Анастасевичем, „Сын Отечества” 1822, ч. 80, № 39, s. 267–272 (cyt. ze s. 267).*

⁴⁵ Zob.: Н.К. Замков, „Улей”. *Журнал В.Г. Анастасевича (1811–1812 гг.)*, в: *Sertum bibliologicum. В честь президента Русского библиологического общества проф. А.И. Малеина*, Петербург: Гос. Издательство, 1922, s. 39–70; A. Dworski, *Z dziejów zbliżenia kulturalnego rosyjsko-polskiego na początku XIX wieku – polonica w czasopiśmie „Улей”*, w: *Spotkania literackie. Z dziejów powiązań polsko-rosyjskich w dobie romantyzmu i neoromantyzmu*, red. B. Galster i J. Kamionkova, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973, s. 151–183.

⁴⁶ [Б.п.], *О пользе и необходимости Латинского языка, а особливо в отношении к классическим Римским писателям*, „Улей” 1811, ч. 2, № 12, s. 401–422. Tytuł jest opatrzony następującym dopiskiem: „Речь говоренная на Польск. языке в Волинской Гимназии (в Кременце) г. Профес. Польск. и Лат. языка Францом Олендским, 14 Июн. 1811 при начатии годичных испытаний”.

⁴⁷ А. Анастасевич, *Ament meminisse periti*, „Улей” 1811, ч. 1, № 1, s. 4–5.

wraz z Adamem Naruszewiczem i Nikołajem Karamzinem. O Karpińskim oraz „nowej i zupełnej” edycji jego dzieł (chodzi o czterotomowe wydanie warszawskie z 1806 roku) mowa jest w osobnym szkicu, zawierającym także wyszczególnienie zawartości każdego z tomów tego wydania⁴⁸. Jak widać, materiały na temat literatury polskiej zamieszczone w czasopiśmie „Улей” można podzielić na dwie grupy: do pierwszej należą te, które są jej poświęcone w całości, drugą tworzą takie, w których wspomina się o niej przy okazji, przy omawianiu innych problemów. W obu grupach oddzielne – ważne – miejsce zajmują tłumaczenia z języka polskiego.

Przyjrzyjmy się bliżej pierwszej z wymienionych grup, rozpatrując ją na przykładzie materiałów związanych z Franciszkiem Karpińskim. We wspomnianym szkicu zostaje nazwany on „nowym Florianem” i „polskim Delillem”. Podobnych not doczekali się w piśmie „Улей” Krasicki i Naruszewicz, Cyprian Godebski, Franciszek Ksawery Dmochowski, Tomasz Kajetan Węgiński i in. Zarówno biogram Krasickiego, jak i biogramy pozostałych twórców cechuje duże nasycenie informacyjne: są wśród nich takie, które w całości wypełnia sucha faktografia, ale częste są również takie, w których prezentacja poety jest barwniejsza i żywsza. Ostatnią grupę reprezentuje notka o Krasickim, w której opis zawartości każdego z dziesięciu tomów jego utworów sąsiaduje z poetyckimi pochwałami pióra Dmochowskiego i Trembeckiego⁴⁹. Czytelnik pisma Anastasiewicza otrzymywał zatem (poza podstawowymi danymi) dwojaką informację o przedstawicielach literatury polskiej: odsyłacz bibliograficzny do wydań ich dzieł oraz próbę umiejscowienia ich w krajobrazie literackim epoki. Spośród opublikowanych w piśmie „Улей” przekładów utworów Karpińskiego na najwyższą ocenę zasługuje, zdaniem Andrzeja Dworskiego⁵⁰, przekład wiersza *Na Wokluż, wody i dom Gotski pod Białymstokiem*⁵¹, najmniej udane wydają się natomiast tłumaczenia *Lamentu gołębiczy* oraz *Laury i Filona*⁵². Tłumacz utworów Karpińskiego – Piotr Kaniewiecki – nie poradził sobie wyraźnie z ich rytmicznością, lekkością i śpiewnością. Wiersz *Na Wokluż, wody i dom Gotski pod Białymstokiem* wydaw-

⁴⁸ [Б.п.], *Франциск Карпинский*, „Улей” 1811, ч. 2, № 12, s. 431–434.

⁴⁹ [Б.п.], *Игнатий Красицкий*..., s. 115–118. Por.: [F.K. Dmochowski], *O życiu i pismach Ignacego Krasickiego, dawniej Książęcia Biskupa Warmińskiego, a potem Arcybiskupa Gnieźnieńskiego*, „Nowy Pamiętnik Warszawski” 1801, t. 2, s. 64–81; [F.K. Dmochowski], *Mowa na obchód pamiętki Ignacego Krasickiego Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, miana na posiedzeniu publicznem Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk dnia 12. Grudnia 1801 roku*..., w: I. Krasicki, *Dzieła poetyckie*, t. 1, Warszawa: nakł. F.K. Dmochowskiego, 1802, s. V–XLIII.

⁵⁰ A. Dworski, *Z dziejów zbliżenia kulturalnego*..., s. 165–166.

⁵¹ [Ф. Карпински], *На водопад, по образцу Воклюжского, и дом во вкусе Готическом, устроенный под Белостоком*, „Улей” 1811, ч. 2, № 11, s. 341–344.

⁵² [Ф. Карпински], *Воль Голубки*, „Улей” 1811, ч. 1, № 5, s. 332–333 (na końcu: „П. Кивцкий”); Б.п. [Ф. Карпински], *Лаура и Филон*, „Улей” 1812, ч. 4, № 22, s. 314–322.

ca czasopisma „Улей” opatrzył przypisem, w którym określił twórcę *Laury i Filona* mianem „szczęśliwego ulubieńca polskiej Euterpe”⁵³.

Przypisy Anastasiewicza do zamieszczanych pozycji wymagają osobnego rozpatrzenia, prowadzącego w pierwszej kolejności do sporządzenia ich klasyfikacji. Ich wprowadzaniu przyświecały dwa główne cele: uzupełnienie lub skorygowanie podawanych informacji. Do pierwszej grupy należy przytoczony przypis o Karpińskim, z drugą sytuacją spotykamy się w artykule *O Варшавском ученом обществе (O warszawskim towarzystwie naukowym)*⁵⁴, w którym wydawca wyjaśnia pomyłkę przy określaniu zajmowanego stanowiska⁵⁵. Ważne miejsce zajmują też przypisy zawierające wskazanie na – szeroko rzecz ujmując – wyższość kultury polskiej nad rosyjską. Szczególnie charakterystyczny przykład stanowi obszerny przypis do wspomnianego artykułu *O pożytku i niezbędności języka łacińskiego...*, w którym Anastasiewicz pisze o zapóźnieniu Rosji w stosunku do Polski w zakresie tłumaczenia na język ojczysty dzieł klasyków starożytności:

Wielu pisarzy łacińskich zostało przetłumaczonych na język polski, chociaż w Polsce wiele osób także obecnie może czytać same oryginały. (...) Niestety u nas rzecz ta jest całkowicie lekceważona, mimo że bardzo niewiele osób może obejść się bez tych przekładów, czyli czytać oryginały greckie i łacińskie. Nie mamy nawet pełnych tłumaczeń [dzieł – M.D.] tych pisarzy, których nazwiska są znane każdemu czytelnikowi⁵⁶.

ZAKOŃCZENIE

Postawa polonofilska stała się znakiem rozpoznawczym Wasilija Anastasiewicza wśród współczesnych, co oczywiście nie oznacza, że zawsze odnoszono się do niego pozytywnie. Ambiwalentną ocenę działalności Anastasiewicza jako popularyzatora literatury polskiej znajdujemy w skierowanych do niego listach Jewfimija Bołchowitinowa, historyka, twórcy *Słownika pisarzy rosyjskich*, wreszcie duchownego prawosławnego pełniącego obowiązki w Nowogrodzie,

⁵³ Oryg.: „счастливый любимец Польской Евтерпы”. [Ф. Карпински], *На водопад...*, s. 344 (przypis).

⁵⁴ [Б.п.], *О Варшавском ученом обществе*, „Улей” 1812, ч. 3, № 13, s. 45–50. Tytuł jest opatrzonego dopiskiem rozpruczynającym się od słów: „Варшавской газеты 4 Генв. 1812 г. из прибавления к № 1”.

⁵⁵ „Ошибкою сказано: Секретарзowi генералнему в магистратурзе publicznego wychowania в Rosji, вместо: Письмоводителю по Виленскому учебному округу” (tamże, s. 46).

⁵⁶ Oryg.: „Весьма многие Латинские писатели переведены на Польский язык, хотя в Польше многие и ныне могут читать самые подлинники. (...) К сожалению, у нас сия часть в наибольшем пренебрежении, между тем, как очень немногие могут обойтись без сих переводов, то есть читать Греческие и Латинские подлинники. Мы не имеем даже полных переводов тех писателей, коих имена известны всякому читателю”. [Б.п.], *О пользе и необходимости...*, s. 421.

Wołodzie, Kałudze, Pskowie, a od 1822 roku metropolity kijowskiego. Z jednej strony więc, prosi on Anastasiewicza o przysłanie mu bieżących numerów pisma „Улей”, które czytał w poprzednim roku, z drugiej jednak, zaczyna drażnić go nadużywanie przez Anastasiewicza polonizmów i ciągle powracanie przez niego do spraw polskich: „List 22 [marca 1821 roku – M.D.] wypełnia nudny język kancelaryjny, a 25 polszczyzna. Tej ostatniej nie dziwię się, znając Pana obsesję na punkcie wszystkiego, co polskie...”⁵⁷.

VASILY ANASTASYEVITCH AS A POPULARISER OF THE POLISH LITERATURE
IN RUSSIA IN THE EARLY 19TH CENTURY
(AROUND THE PERIODICALS “SEVERNY VESTNIK”, “KORIPHEY,
ILI KLUCH LITERATURY” AND “ULEY”)

Vasily Anastasyevitch (1775–1845), a poet, translator, publisher of the periodical “Uley”, bibliographer, populariser of the Polish culture in Russia.

The article consists of three parts: 1. The introduction (biography of Anastasyevitch; An outline of the Russian literature by Nikolay Griech); 2. On the Polish literature in the periodicals “Severny vestnik” and “Koriphey, ili Kluch literatury” (the article On the condition of the Polish literature by Jakov Galinkovsky and also his review); 3. The contents of the periodical “Uley” (preface, the Polish poetry etc.); 4. The conclusion (Evfimy Bolkhovitinov about Anastasyevitch).

Keywords: Vasily Anastasyevitch, “Uley”, Polish literature, reception, Jakov Galinkovsky, Evfimy Bolkhovitinov.

dr hab., prof. UW Magdalena Dąbrowska – dyrektor Instytutu Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego i kierownik Zakładu Historii Literatury Rosyjskiej. Historyk literatury rosyjskiej, komparatysta. Prowadzi badania nad literaturą rosyjską czasów oświecenia. Autorka monografii *Rosyjska opowieść sentymalna przełomu XVIII i XIX wieku* (2003) i *Dla pożytku i przyjemności. Rosyjska podróż sentymalna przełomu XVIII i XIX wieku* (2009), a także kilkadziesiąt artykułów naukowych, w większości poświęconych twórczości pisarzy zapomnianych. Zajmuje się dziejami czasopiśmiennictwa rosyjskiego oraz zagadnieniami rosyjsko-zachodnioeuropejskich związków literackich i kulturowych.

---

⁵⁷ Оryг.: „Письмо 22 [марца 1821 року – М.Д.] пренаполнено скучною казенщиною, а 25 польщиною. Последнему не удивляюсь по вашей мании ко всему польскому...”. *Письма митрополита Евгения к В.Г. Анастасевичу из Калуги и Пскова (1813–1818)*, „Древняя и новая Россия” 1881, т. 19, № 2, s. 289.